PEDAGOGIKA OTMLARIDA TA'LIM SIFATI TIZIMINI BAHOLASHNING XALQARO MEZONLARI VA ULARNI MILLIY TIZIMGA ADAPTATSIYA QILISH

Sandiboyeva Durdona Furqat qizi

JDPU Pedagogika fakulteti 2-kurs magistranti

Annotatsiya

Ushbu maqolada pedagogika oliy o'quv yurtlarida ta'lim sifati tizimini baholashning xalqaro mezonlari – Yevropa oliy ta'lim hududi standartlari, ESG talablari, AQSH akkreditatsiya tizimi, Singapur professional rivojlanish modeli va Janubiy Koreya sifat ta'minoti standartlari qiyosiy tahlil qilinadi. Tadqiqotda tizimli-faoliyatli va kompetensiyaviy yondashuvlar asosida xalqaro mezonlarning milliy pedagogik ta'lim tizimiga adaptatsiya qilishning tashkiliy-pedagogik shart-sharoitlari ishlab chiqilgan. Natijada, ta'lim sifatini baholashning kognitiv, praksiologik va refleksiv indikatorlari hamda 3D monitoring modeli taklif etilgan.

Kalit so'zlar: ta'lim sifati, xalqaro mezonlar, pedagogika OTMlari, adaptatsiya, ESG, akkreditatsiya, kompetensiyaviy yondashuv, AQSH, Singapur, Janubiy Koreya.

Аннотация

В данной статье анализируются международные критерии оценки системы качества образования в педагогических высших учебных заведениях – стандарты Европейского пространства высшего образования, требования ESG, аккредитационная система США, модель профессионального развития Сингапура и стандарты обеспечения качества Южной Кореи. На основе системно-деятельностного и компетентностного подходов разработаны организационно-педагогические условия адаптации международных критериев к национальной системе педагогического образования. Предложены когнитивные, праксиологические и рефлексивные индикаторы оценки качества образования, а также 3D-модель мониторинга.

Ключевые слова: качество образования, международные критерии, педагогические вузы, адаптация, ESG, аккредитация, компетентностный подход, США, Сингапур, Южная Корея.

Abstract

This article analyzes international criteria for assessing the quality of education system in pedagogical higher education institutions – the standards of the European Higher Education Area, ESG requirements, the US accreditation system, the Singapore professional development model, and the South Korean quality assurance standards. Based on system-activity and competency-based approaches, organizational-pedagogical conditions for adapting international criteria to the national pedagogical education system are developed. Cognitive, praxiological and reflexive indicators of education quality assessment, as well as a 3D monitoring model, are proposed.

Keywords: education quality, international criteria, pedagogical HEIs, adaptation, ESG, accreditation, competency-based approach, USA, Singapore, South Korea.

Kirish

Globallashuv va ta’limning xalqaro integratsiyasi sharoitida pedagogika oliy o‘quv yurtlarida ta’lim sifatini baholashning aniq, ob’ektiv va xalqaro standartlarga mos mezonlarini ishlab chiqish dolzarb masalaga aylangan. Yevropa oliy ta’lim hududi (EHEA) doirasida ishlab chiqilgan ESG (European Standards and Guidelines) standartlari, AQSHning akkreditatsiya tizimi, Singapurning professional rivojlanish modeli va Janubiy Koreyaning sifat ta’minoti standartlari dunyoning ko‘plab mamlakatlari uchun namuna bo‘lib xizmat qilmoqda. Biroq, ushbu mezonlarni O‘zbekiston pedagogika OTMlari sharoitiga to‘g‘ridan-to‘g‘ri ko‘chirish mumkin emas. Ularni milliy ta’lim tizimining mentaliteti, didaktik

an’analari, moddiy-texnik bazasi va me’yoriy-huquqiy asoslariga moslab adaptatsiya qilish zarur.

Mazkur maqolada xalqaro tajribalar tahlili asosida pedagogika OTMlarida ta’lim sifatini baholashning asosiy mezonlari, ularni milliy tizimga adaptatsiya qilishning pedagogik shart-sharoitlari va amaliy mexanizmlari yoritiladi.

1. Xalqaro standartlar asosida ta’lim sifatini belgilovchi mezonlar

Pedagogika oliy ta’lim muassasalarida ta’lim sifatini baholashda xalqaro tajribada quyidagi asosiy mezonlar ajratiladi:

1.1. Yevropa ESG standartlari. ESG (European Standards and Guidelines) 2015-yilda qabul qilingan bo‘lib, u oliy ta’limda ichki va tashqi sifat kafolati tizimining asosiy tamoyillarini belgilaydi. ESG bo‘yicha ta’lim sifati quyidagi mezonlar asosida baholanadi:

· ta’lim muassasasining sifat siyosati va strategiyasi;

· o‘quv dasturlarini loyihalashtirish va tasdiqlash;

· talabalarni baholash tizimining shaffofligi;

· professor-o‘qituvchilarning malakasi va rivojlanishi;

· ta’lim resurslari va talabalarni qo‘llab-quvvatlash tizimi;

· axborot tizimlari va ma’lumotlarning ochiqligi.

1.2. AQSH akkreditatsiya tizimi. AQSHda ta’lim sifati mustaqil akkreditatsiya tashkilotlari tomonidan baholanadi. Asosiy mezonlar:

· ta’lim muassasasining missiyasi va maqsadlari;

· o‘quv dasturlarining mazmuni va tuzilishi;

· talabalarning o‘zlashtirish natijalari;

· professor-o‘qituvchilarning ilmiy-pedagogik salohiyati;

· moddiy-texnik bazaning yetarliligi;

· doimiy takomillashtirish mexanizmlari.

1.3. Singapur professional rivojlanish modeli. Singapur ta’lim tizimi o‘qituvchilarning uzluksiz kasbiy rivojlanishiga asoslangan. Asosiy mezonlar:

· o‘qituvchilarni tanlash va tayyorlashning yuqori standartlari;

· Milliy ta’lim instituti (NIE) tomonidan amalga oshiriladigan tizimli malaka oshirish;

· amaliyot va nazariyaning integratsiyasi;

· refleksiv yondashuv va doimiy o‘z-o‘zini baholash.

1.4. Janubiy Koreya sifat ta’minoti standartlari. Janubiy Koreyada ta’lim sifati quyidagi mezonlar asosida baholanadi:

· o‘quv dasturlarining xalqaro standartlarga muvofiqligi;

· talabalarning akademik natijalari va bitiruvchilarning bandlik ko‘rsatkichlari;

· ilmiy-tadqiqot faoliyati va innovatsiyalar;

· xalqaro hamkorlik va mobillik dasturlari;

· ta’lim sifatining davlat tomonidan qat’iy monitoringi.

2. Xalqaro mezonlarni milliy tizimga adaptatsiya qilishning asosiy yo‘nalishlari

Mazkur xalqaro standartlarni O‘zbekiston pedagogika OTMlariga adaptatsiya qilishda quyidagi tamoyillarga amal qilish zarur:

2.1. Moslashtirish (adaptatsiya) tamoyili. Har bir xorijiy tajriba to‘g‘ridan-to‘g‘ri ko‘chirilmasdan, balki milliy ta’lim tizimining o‘ziga xos xususiyatlari – mentalitet, didaktik an’analar, moddiy-texnik imkoniyatlar va me’yoriy-huquqiy baza bilan uyg‘unlashtirilgan holda joriy etilishi lozim. Masalan, AQSHdagi to‘liq akademik mustaqillik modeli O‘zbekiston sharoitida davlat standartlari va dastur talablari bilan muvozanatlashtirilishi kerak.

2.2. Kompetensiyaviy yondashuv. Xalqaro standartlarning asosini kompetensiyaviy yondashuv tashkil etadi. Bu yondashuv O‘zbekiston pedagogika OTMlarida o‘quv dasturlarini qayta loyihalashni, har bir fan bo‘yicha aniq kompetensiyalar tizimini ishlab chiqishni talab qiladi.

Dissertatsiyada qayd etilganidek, “ta’lim sifatini baholashda talabaning bilim darajasi emas, balki uning kasbiy faoliyatni amalga oshirishga tayyorligi baholanadi”.

2.3. Baholash indikatorlarini ishlab chiqish. Xalqaro tajribaga asoslanib, pedagogika OTMlari uchun quyidagi indikatorlar tizimi taklif etiladi:

Indikator guruhi Ko‘rsatkichlar

Kognitiv Bilimlar chuqurligi, tahlil qilish qobiliyati, muammoli fikrlash

Praksiologik Amaliy ko‘nikmalar, loyiha ishlari, pedagogik texnologiyalarni qo‘llash

Refleksiv O‘z faoliyatini tahlil qilish, o‘z-o‘zini baholash, kasbiy rivojlanish motivatsiyasi

2.4. Monitoring va baholash tizimi (3D modeli). Dissertatsiyada ishlab chiqilgan 3D baholash modeli xalqaro mezonlarni milliy tizimga adaptatsiya qilishda samarali vosita hisoblanadi:

· Diagnostik (D1) – boshlang‘ich bilim darajasini aniqlash;

· Dinamik (D2) – o‘quv jarayoni davomida rivojlanishni kuzatish;

· Development (D3) – yakuniy natijalarni rivojlanishga yo‘naltirilgan baholash.

3. Adaptatsiya jarayonining bosqichlari

Xalqaro mezonlarni pedagogika OTMlarida joriy etish quyidagi bosqichlarni o‘z ichiga oladi:

1-bosqich. Tahlil va diagnostika. OTMLarning mavjud ta’lim sifati holati, o‘quv dasturlari, professor-o‘qituvchilar salohiyati va moddiy-texnik bazasi o‘rganiladi.

2-bosqich. Xorijiy tajribalarni o‘rganish va saralash. AQSH, Singapur, Janubiy Koreya kabi mamlakatlarning samarali elementlari tanlab olinadi.

3-bosqich. Moslashtirish (adaptatsiya). Tanlangan elementlar milliy ta’lim tizimining o‘ziga xosliklariga mos ravishda transformatsiya qilinadi.

4-bosqich. Modelni ishlab chiqish. Dissertatsiyadagi INT-EDU SMART modeli asosida har bir OTM uchun individual yo‘l xaritasi tuziladi.

5-bosqich. Joriy etish va monitoring. Model amaliyotga tatbiq etiladi va 3D tizimi asosida doimiy monitoring olib boriladi.

4. Tadqiqot natijalari va ularning tahlili

Dissertatsiyada o‘tkazilgan tajriba-sinov ishlari (120 nafar talaba, 60 nafar eksperimental guruh, 60 nafar nazorat guruhi) natijalariga ko‘ra, xalqaro mezonlar asosida adaptatsiya qilingan baholash tizimi quyidagi ijobiy o‘zgarishlarni ko‘rsatdi:

· Eksperimental guruhda yuqori darajadagi talabalar ulushi 15% dan 25% ga oshdi (+10%);

· Past darajadagi talabalar ulushi 40% dan 25% ga kamaydi (-15%);

· O‘rtacha o‘zlashtirish ko‘rsatkichi 70% dan 73% ga ko‘tarildi (+3%).

Statistik tahlil (Student t-test = 2.72, $p<0.05$) olingan farqlarning ishonchli ekanligini tasdiqladi. Bu esa ishlab chiqilgan baholash mezonlari va indikatorlar tizimining samaradorligini ko‘rsatadi.

5. Amaliy tavsiyalar

Tadqiqot natijalariga asoslanib, quyidagi amaliy tavsiyalar beriladi:

1. Pedagogika OTMlarida ta’lim sifatini baholashda ESG standartlarining quyidagi elementlarini joriy etish: ichki sifat kafolati tizimini yaratish, talabalar baholashining shaffofligini ta’minlash, professor-o‘qituvchilar malakasini muntazam oshirib borish.

2. AQSH tajribasidan akkreditatsiya tizimining mustaqilligi va o‘quv dasturlarini xalqaro standartlar asosida loyihalashtirish mexanizmlarini adaptatsiya qilish.

3. Singapur tajribasidan o‘qituvchilarning refleksiv rivojlanish modeli va amaliyotga yo‘naltirilgan tayyorgarlik tizimini joriy etish.

4. Janubiy Koreya tajribasidan sifat monitoringining qat’iy indikatorlari va davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini o‘zlashtirish.

5. 3D baholash modeli (diagnostik, dinamik, rivojlantiruvchi) asosida har bir talabaning individual rivojlanish trayektoriyasini shakllantirish.

Xulosa

Pedagogika oliy o‘quv yurtlarida ta’lim sifatini baholashning xalqaro mezonlari (ESG, AQSH akkreditatsiyasi, Singapur professional rivojlanish modeli, Janubiy Koreya standartlari) milliy tizimga adaptatsiya qilinishi zarur. Bu jarayonda kompetensiyaviy va tizimli-faoliyatli yondashuvlar, shuningdek 3D monitoring modeli muhim rol o‘ynaydi. Dissertatsiyadagi tajriba-sinov ishlari natijalari adaptatsiya qilingan mezonlarning samaradorligini tasdiqladi.

Taklif etilgan indikatorlar tizimi va bosqichma-bosqich adaptatsiya algoritmi pedagogika OTMlari rahbarlari va o‘qituvchilari uchun amaliy qo‘llanma sifatida xizmat qilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Muslimov N.A. Kasbiy pedagogika asoslari. – T.: O‘qituvchi, 2017. – 268 b.
2. Xodjayev B.X. Umumiy pedagogika. – T.: Sano-standart, 2020. – 416 b.
3. Mardonov Sh.Q. Pedagogika nazariyasi. – T.: Fan, 2018. – 312 b.
4. ESG (European Standards and Guidelines). – Brussels, 2015. – 52 p.
5. Darling-Hammond L. Teacher Education Around the World. – Springer, 2017. – 265 p.
6. OECD. Education Policy Outlook 2019. – OECD Publishing, 2019. – 320 p.
7. UNESCO. Global Education Monitoring Report 2016. – UNESCO Publishing, 2016. – 520 p.
8. Biggs J. Teaching for Quality Learning at University. – 2011. – 417 p.